

Martin R. Schärer

DE BEHARTIGING VAN DE BELGISCHE BELANGEN DOOR ZWITSERLAND*

Wanneer twee staten hun diplomatieke betrekkingen verbreken, komt een beschermende mogendheid (*Schutzmacht*)⁽¹⁾ in de plaats van de gewone vertegenwoordigingen die tot dan bestonden. De rechten, plichten en taken van deze beschermende mogendheid werden in de Konventies van Genève van 27 juli 1929

* Uit het Duits vertaald.

- (1) Bronnen: *Bericht des Bundesrates an die Bundesversammlung über seine Geschäftsführung, Politisches Departement — Berichte des Bundesrates an die Bundesversammlung über die von ihm auf Grund des Bundesbeschlusses vom 3. August 1914 getroffenen Massnahmen (Neutralitätsberichte)*, 1914-1923 (1917-1920), in *Bundesblatt der Schweizerischen Eidgenossenschaft* — *Berichte des Bundesrates an die Bundesversammlung über die auf Grund der ausserordentlichen Vollmachten ergriffenen Massnahmen, 1939-1951* (vooral 1939-1940), in *Bundesblatt der Schweizerischen Eidgenossenschaft-Rechenschaftsbericht der Abteilung für fremde Interessen des EPD für die Zeit von September 1939 bis Anfang 1946*, *Bundesarchiv Bern* (voortaan geciteerd: BA), 2001 (D) 3, dl. 92, B.24.o. — Gepubliceerde studies: Ruth BERTSCHY, *Die Schutzmacht im Völkerrecht, ihre rechtliche und praktische Bedeutung*, Freiburg i. Ue., 1952. — Edgar BONJOUR, *Geschichte der schweizerischen Neutralität*, 8 delen, Basel, 1965-75 (met een bibliografie over de Zwitserse buitenlandse politiek). — Hamza EROGLU, *La représentation internationale en vue de protéger les intérêts des belligérants*, Neuchâtel, 1949. — Alfred ESCHER, *Der Schutz der Staatsangehörigen im Ausland durch fremde Gesandtschaften und Konsulate*, Aarau, 1928. — *Handbuch der schweizerischen Aussenpolitik*, Bern, 1975 (met een bibliografie over de Zwitserse buitenlandse politiek), daarin vooral: Denise BINDSCHIEDLER-ROBERT, *Les Bons Offices dans la Politique étrangère de la Suisse*. — Hans HAUG, *Völkerrechtliche Stellung und Aufgaben der Schutzmacht*, in *Schweizer Monatshefte*, 41. jg., 1961. — Antonino JANNER, *La Puissance protectrice en Droit international d'après les expériences faites par la Suisse pendant la seconde guerre mondiale*, *Schr. Inst. f. int. Recht u. int. Bez. Uni Basel*, Basel, 1948. — Franklin William MCHENRY, *Protection of Foreign Interest, a Study in Diplomatic and Consular Practice*, Washington, 1947. — Peter Leonhard von MURALT, *Die Schweiz als Schutzmacht*, Basel, 1947. — Raymond PROBST, *Die « guten Dienste » der Schweiz*, in *Jahrbuch der schweizerischen Vereinigung für politische Wissenschaften*, 1963. — Werner RINGS, *Advokaten des Feindes, das Abenteuer der politischen Neutralität*, Wenen/Düsseldorf, 1966. — Martin R. SCHARER, *Die Guten Dienste der Schweiz, die Schweiz im Dienste des Friedens, Sonderausstellung im Schweizerischen Landesmuseum*, Zürich, 1975. — Dietrich SCHINDLER, *Vertretung fremder Interessen durch die Schweiz*, in *Schweizerisches Jahrbuch für internationales Recht*, 1944. — Dietrich SCHINDLER, *Relations de la Suisse avec les puissances alliées et les puissances de l'axe avant et après les capitulations*, in *Schweizerisches Jahrbuch für internationales Recht*, 1946. — Konrad Walter STAMM, *Die Guten Dienste der Schweiz, aktive Neutralitätspolitik zwischen Tradition, Diskussion und Integration*, *Europäische Hochschulschriften*, III/44, Bern, 1974 (met een bibliografie over de goede diensten). — H. THEVENAZ, *La Suisse, Etat mandataire*, in *Schweizerisches Jahrbuch für Internationales Recht*, 1949. — Klaus Hermann THOMAS, *Die Stellung der Schutzmacht*, Mainz, 1954.

en van 12 augustus 1949 internationaal geregeld. De grondbeginselen die de activiteit van Zwitserland als beschermende mogendheid bepalen, zijn vervat in het *Konsularreglement* van 26 oktober 1923 ⁽²⁾, evenals in een nota van het *Eidgenössisches Politisches Departement* (EPD - Ministerie van Buitenlandse Zaken) van 11 maart 1924 ⁽³⁾. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden bovendien interne instructies voor de Zwitserse gezantschappen uitgevaardigd ⁽⁴⁾.

Welke zijn de belangrijkste opdrachten van een beschermende mogendheid ?

- de bescherming van het diplomatiek en konsulair personeel, dat na verbreking van de betrekkingen naar huis moet gestuurd worden;
- de bescherming van de burgers van de vertegenwoordigde staat evenals hun bezittingen;
- de bescherming van de eigendom van de vertegenwoordigde landen;
- de bescherming van de krijsgevangenen en van de gewonde of zieke militairen, door toepassing van de Konventies van Genève en dit in nauwe samenwerking met het Internationaal Komitee van het Rode Kruis;
- het naar huis sturen van burgers van het vertegenwoordigde land;
- de uitreiking van visa voor het vertegenwoordigde land.

Zwitserland heeft een lange traditie als beschermende mogendheid. Dit komt door de blijvende, sinds het Kongres van Wenen van 1815 internationaal erkende neutraliteit van dat land ⁽⁵⁾. De eerste twee mandaten werden in 1870 bij het begin van de Frans-Duitse oorlog overgenomen. Zwitserland vertegenwoordigde gedurende korte tijd het groothertogdom Baden en het koninkrijk Beieren in Frankrijk ⁽⁶⁾. Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren er reeds 36 mandaten, die 25 procent van alle destijds uitgeoefende vertegenwoordigingen uitmaakten.

Naast Zwitserland waren vooral Nederland, Zweden, Spanje en de Verenigde Staten, totdat dit laatste land bij de oorlog betrokken werd, beschermende mogendheden. Tijdens de Tweede Wereldoorlog bereikte die diplomatieke activiteit van Zwitserland, met in totaal 273 mandaten voor 43 staten (4/5 van de wereldbevolking), een absoluut hoogtepunt. Dit aantal stemt overeen met 70 procent van alle toenmalige vertegenwoordigingen. Andere beschermende mogendheden waren Zweden, Spanje, en opnieuw de Verenigde Staten totdat zij bij de oorlog betrokken werden. Vergeleken met Zwitserland, namen deze landen echter relatief weinig representaties waar. Sinds 1945 is het aantal mandaten opnieuw geslonken en schommelt het tussen 1 en 27 ⁽⁷⁾.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog ontstonden er echter aanzienlijke moeilijkheden. Overeenkomstig de internationale regeling, neemt Zwitserland een vertegenwoordiging slechts waar, wanneer ook de ontvangstaat daarmee akkoord gaat. In de woelige periode van de Tweede Wereldoorlog was dit niet altijd mogelijk. Zwitserland had toen naast 165 officiële, ook 108 de facto-mandaten, deze laatste golden vooral bezette landen en regeringen in ballingschap. Deze officieuze waarneming van vreemde belangen werd door de ontvangstaat weliswaar niet erkend, maar toch geduld. Het was precies in en voor België dat tijdens de Tweede Wereldoorlog slechts dergelijke representaties waargenomen werden ⁽⁷⁾.

(2) *Amliche Sammlung der Bundesgesetze und Verordnungen der schweizerischen Eidgenossenschaft, Neue Folge*, dl. 39, 1923, p. 67 e.v.

(3) Zie noot 1, ESCHER, p. 30.

(4) Bijlage IX bij *Rechenschaftsbericht* (zie noot 1).

(5) BONJOUR en *Handbuch* (zie noot 1) (met een bibliografie over de neutraliteit).

(6) Zie noot 1, BONJOUR, dl. 2, p. 23.

(7) Zie noot 1, SCHAERER, p. 14 e.v.

Een overzicht van alle in verband met België door Zwitserland uitgeoefende vertegenwoordigingen geeft volgend beeld (8):

Behartiging van Belgische belangen in het buitenland

Eerste Wereldoorlog en na-oorlogse periode

In Rusland in 1918 (voorheen door Nederland, later door Noorwegen, dan door Denemarken) (9).

Tweede Wereldoorlog

Vertegenwoordigingen voor de Pierlot-regering, die door de ontvangstaten niet erkend werd. Daarom waren de actie-mogelijkheden van Zwitserland zeer beperkt.

in Bulgarije (slechts archieven)	1941 tot 26 januari 1945
in Denemarken	23 december 1941 tot 8 juni 1945
in Finland	4 tot 26 juli 1944 (overgave aan Zweden)
in Frankrijk (Vichy) (slechts archieven)	
in Griekenland	6 oktober 1944 tot 18 april 1945
in Italië (10)	15 december 1941 tot 31 januari 1945
in Roemenië	22 december 1941 tot 2 juli 1946
in Hongarije	2 januari 1942 tot 6 september 1945 (10)

Na de Tweede Wereldoorlog

in Syrië	28 september tot 13 december 1961
in Egypte	27 februari 1961 tot 7 april 1964

Behartiging van vreemde belangen in België

Eerste Wereldoorlog en na-oorlogse periode

Duitsland (11) (voorheen door de Verenigde Staten, later ook door Nederland).

(8) De verschillende gegevens in de bronnen en de studies geven geen uniform beeld, aangezien de tellingen vaak tegenstrijdig zijn. Zo is een precieze wedersamenstelling van de mandaten niet overal mogelijk. Dit is vooral het geval inzake de de facto-vertegenwoordigingen. — Algemeen: *Berichte des Bundesrates* (zie noot 1). — SCHAEERER (zie noot 1). — Eerste Wereldoorlog: *Liste der Interessen-Vertretungen* en *Liste de la Représentation des Intérêts étrangers confiés à la Suisse pendant la guerre*, BA 2020, dl. 1. — ESCHER (zie noot 1), p. 75 e.v. — *Schweizerisches Bundesrecht, Staats- und verwaltungsrechtliche Praxis des Bundesrates und der Bundesversammlung seit 1903*, als voortzetting van het werk van Ludwig Rudolf von Salis bewerkt door Walter BURCKHARDT, Frauenfeld, 1920-32, dl. 1, p. 121. — Tweede Wereldoorlog: Bijlagen VI, VII en VIII bij *Rechenschaftsbericht* (zie noot 1). — *Liste des Etats représentés par la Suisse pendant la deuxième guerre mondiale 1939-1945*, BA, 2001 (D) 3, dl. 97. — JANNER (zie noot 1), p. 68 e.v. — Na de Tweede Wereldoorlog: Inlichtingen verstrekt door het EPD.

(9) Behartiging van Belgische belangen door andere staten: in Bulgarije door Nederland, in het Duitse Rijk en in Oostenrijk-Hongarije door Spanje, in Turkije door de Verenigde Staten van Amerika en later door Zweden.

(10) Behartiging van Belgische belangen door andere staten: in Japan en Thailand door Zweden, in Duitsland en Italië door Amerika totdat dat land op 8 december 1941 bij de oorlog betrokken werd, waarna Zwitserland erin slaagde de Belgische belangen in Italië waar te nemen. Een gelijkaardige demarche bij de Duitse regering leverde echter geen resultaat op.

(11) Behartiging van vreemde belangen in België door andere staten: China door Zweden, Groot-Brittannië, Griekenland en Turkije door Nederland; Frankrijk, Japan, Italië, Portugal, Roemenië, Rusland en de V.S.A. door Spanje; Oostenrijk-Hongarije door de V.S.A., later zonder vertegenwoordiging.

Tweede Wereldoorlog

Vertegenwoordigingen bij het Komitee der Sekretarissen-Generaal te Brussel. Zwitserland had zijn ambassadeur in Brussel naar Bern teruggeroepen en de konsulaatskanselarij, die er verder bleef werken, werd onder het ressort van de Zwitserse ambassade te Berlijn geplaatst. Praktisch alle vertegenwoordigingen in het Duitse Rijk golden ook voor de bezette gebieden, hingen echter af van het Zwitsers gezantschap in Berlijn, waarvan de aktie-mogelijkheden met betrekking tot de bezette staten echter zeer beperkt waren. De voornaamste aktiviteit was het veilig stellen van de archieven der vertegenwoordigde landen.

Egypte	vanaf 17 december 1941
Chili	vanaf 27 januari 1943
Costa Rica	vanaf 15 mei 1942
Columbië	vanaf 30 december 1941
Cuba	vanaf 30 december 1941
Dominikaanse Republiek	vanaf 26 januari 1942
Ekuador	vanaf 25 maart 1942
Groot-Brittannië + Brits Imperium	vanaf 19 december 1941
Guatemala	vanaf 30 december 1941
Haiti	vanaf 30 december 1941
Honduras	vanaf 10 september 1943
Irak	vanaf 26 juni 1944
Iran	vanaf 9 oktober 1941
Joegoslavië	8 tot 27 april 1941
Liberia	vanaf 3 augustus 1944
Nicaragua	vanaf 15 januari 1942
Panama	vanaf 30 december 1941
Peru	vanaf 4 december 1942
Roemenië	vanaf 23 september 1944
El Salvador	vanaf 5 oktober 1942
Turkije	vanaf 11 augustus 1944
Uruguay	vanaf 4 februari 1942
Venezuela	vanaf 9 januari 1942 (12-13)

Na de Tweede Wereldoorlog

Geen.

Tenslotte moet volgend interessant feit nog aangestipt worden, nl. dat ook België, in één van de zeer zeldzame gevallen, waarbij Zwitserland een beschermende mogendheid nodig had, zijn goede diensten kon aanbieden. De Italiaanse gezant in Bern, Giulio Silvestrelli, stelde de Bondsraad op een hoogmoedige toon verantwoordelijk voor beledigingen jegens de in juli 1900 in Monza neergeschoten koning Umberto I. De gewraakte uitlatingen werden in een anarchistenblad, dat in Zwitserland verscheen, gepubliceerd. De Bondsraad wees deze verwijten van de hand en eiste de terugroeping van Silvestrelli, wat echter niet gebeurde. Derhalve werden de diplomatieke betrekkingen met Italië in 1902 verbroken en werd België gevraagd de Zwitserse belangen te behartigen. Het geschil kon echter reeds na 3 maanden bijgelegd worden (14).

Wat de periode van de Tweede Wereldoorlog betreft, die ons hier interesseert, dient te worden opgemerkt dat Zwitserland, in verband met België, nergens een wederzijdse behartiging van de belangen kon waarnemen, zoals het dit steeds probeerde te doen en in de Tweede Wereldoorlog dan ook dikwijls uitvoerde. Dit is te wijten aan de bijzondere situatie van België. Principieel en zuiver theoretisch

(12) De data die hier vermeld worden gelden voor « Duitsland en de bezette landen » : *Liste des Etats* (zie noot 8).

(13) Het Duitse Rijk en Italië lieten zich in Belgisch-Kongo door Portugal vertegenwoordigen.

(14) Zie noot 1, *BONJOUR*, dl. 2, p. 82.

kan men zich voor de periode van de Duitse bezetting tien mogelijkheden indenken om, met betrekking tot België en andere aan de oorlog deelnemende staten, vreemde belangen te behartigen :

1. Voor het Komitee van de Belgische Sekretarissen-Generaal in Brussel in een a) geallieerde of b) in een As-staat.
2. Voor Brussel bij de Belgische regering in Londen.
3. Voor de Belgische regering in Londen in een a) geallieerde of b) in een As-staat.
4. Voor de Pierlot-regering in Brussel.
5. Voor een a) geallieerde of b) voor een As-staat in Brussel.
6. Voor een a) geallieerde of b) voor een As-staat in Londen.

Een wederzijdse vertegenwoordiging van de beide Belgische regeringen (2 en 4) was a priori uitgesloten, daar ze elkaar ignoreerden. Een wederzijdse vertegenwoordiging door een beschermende mogendheid zowel tussen Brussel en staten die met het Rijk verbonden waren (1b en 3b) alsook tussen de Pierlot-regering en de geallieerden (3a en 6a) was onnodig, daar men telkens tot dezelfde alliantie of tot hetzelfde machtsblok behoorde. Een wederzijdse vertegenwoordiging tussen Brussel en met het Rijk verbonden staten (1b en 5b) was bovendien ook niet nodig, daar de overeenkomstige taken door de Duitse diplomaten werden overgenomen. Een vertegenwoordiging van Brussel bij de geallieerde staten (1a) werd door het Rijk niet toegelaten; de behartiging van de belangen van het bezette België als deel van het Grootduitse rijk, moest via de Duitse diplomatie of de door deze daartoe aangezochte beschermende mogendheid gebeuren, aangezien België geen zelfstandige buitenlandse politiek meer kon voeren. Tevens kon een vertegenwoordiging van de As-mogendheden in Londen niet in aanmerking komen (6b), daar de Pierlot-regering door Duitslands bondgenoten niet erkend en daardoor als onbestaande beschouwd werd.

Er blijven dus enkel twee mogelijkheden over, waar Zwitserland dan ook daadwerkelijk als beschermende mogendheid optrad :

- voor de Pierlot-regering in As-staten (3b). Deze landen erkenden weliswaar de Belgische regering te Londen niet, maar duldden toch de facto-mandaten;
- voor geallieerde staten in Brussel (5a). Deze vertegenwoordiging werd in het kader van een mandaat van beschermende mogendheid in heel het Rijk geduld.

De zaak van de *behartiging van Belgische belangen (Londen) in het Duitse Rijk* (3b), — een mandaat dat niet tot stand kwam — willen wij hier wat nauwkeuriger onderzoeken. In de eerste plaats omdat deze vertegenwoordiging van Belgische zijde steeds met een zekere volharding naar voor gebracht werd en omdat Zwitserland graag toegestemd zou hebben, maar echter nooit door het Rijk als beschermende mogendheid voor die Pierlot-regering aanvaard werd. Het Zwitserse Bondsarchief in Bern bezit interessante dokumenten over deze kwestie (15).

Reeds op 26 mei 1941 vroeg de Belgische gezant in Bern, Graaf Louis d'Ursel, aan het Zwitsers Ministerie van Buitenlandse Zaken of Zwitserland bij een intrede van de V.S. in de oorlog, de behartiging van de Belgische belangen in Duitsland van dat land zou overnemen. Onmiddellijk na het begin van de oorlog in het Westen, namen de V.S. die belangen waar, op een ogenblik dat er nog geen Belgische regering te Londen bestond en de toekomst van het koninkrijk nog onzeker was. Pierre Bonna, Afdelingschef Buitenlandse Zaken in datzelfde departement, verklaarde aan d'Ursel *qu'il ne peut pas douter de notre désir d'être utile à la Belgique, mais qu'il n'est pas certain que cette reprise d'intérêts puisse se faire sans difficultés du côté allemand*. Tevens wees hij erop dat Bulgarije

een vertegenwoordiging van de Nederlandse en Griekse regeringen in ballingschap van de hand wees.

Gelijkaardige bezwaren konden natuurlijk ook tegen België geopperd worden. Zo werd aan de Belgische gezant medegedeeld, *qu'il nous paraissait difficile de nous engager à l'avance mais que nous reprendrions volontiers cette question lorsqu'elle serait devenue actuelle* (16). In dezelfde aangelegenheid sprak ook Baron Cartier bij de Zwitserse gezant in Londen, Walter Thurnheer, voor (17).

Zwitserse contacten in die richting te Berlijn bleven zoals verwacht zonder resultaat. In een telegram van de Zwitserse gezant in de Duitse hoofdstad, Hans Frölicher, van 12 december 1941, één dag na de Duitse oorlogsverklaring aan de V.S., staat er ondubbelzinnig en klaar: « Duitse regering zal echter verdere behartiging van belangen in opdracht van exil-regeringen zoals België, Luxemburg niet meer toelaten » (18).

Bij een ander bezoek van Graaf d'Ursel aan het Ministerie van Buitenlandse Zaken op 17 december 1941 (na een reis door Spanje en Portugal), wou de Belgische gezant weten of Zwitserland de Belgische belangen in deze beide landen kon waarnemen, ingeval ze aan Duitse kant bij de oorlog betrokken zouden worden. Bonna antwoordde nu ook weer dat hij niet op voorhand een formele toestemming kon geven. Bij deze bespreking maakte d'Ursel geen gewag van de behartiging van de Belgische belangen in Duitsland. Bonna besluit zijn verslag met volgende opmerking: *Je ne suis pas amené à lui [graaf d'Ursel] dire, comme je m'y étais préparé, que nous n'avions pas encore une réponse absolument formelle de Berlin mais que nous avons des raisons de craindre que l'assentiment du Gouvernement allemand à la reprise des intérêts belges représentés jusqu'ici par les Etats-Unis nous soit refusé* (19).

Op 20 december 1941 kwam er een officiële aanvraag van de Belgische ambassade in Bern voor overname van verschillende belangen: *J'ai reçu, en effet, instruction de prier d'urgence le Gouvernement fédéral de bien vouloir accepter de se charger:*

1. *en Allemagne et en Italie, de la succession des intérêts belges qu'il a trouvé dans l'héritage américain* (20),
2. *en Italie, Belgique, Pays-Bas, France occupée, de la défense des intérêts luxembourgeois* (21);
3. *dans le territoire chinois occupé par le Japon, de la défense des intérêts belges* (22).

Le Gouvernement belge attache grand prix à recevoir l'agrément du Gouvernement fédéral (23). Drie dagen later vroeg Bonna aan de Zwitserse gezant in Berlijn *si vous avez la possibilité, avec l'assentiment exprès ou tacite des autorités allemandes, d'assurer la représentation des intérêts belges et des intérêts luxembourgeois ou s'il convient de faire savoir au Gouvernement belge que les autorités allemandes s'y sont définitivement opposées* (24). Een gelijkaardige aanvraag werd

(16) Aantekeningen van Bonna van 26 mei 41 en 17 juni 41, BA, 2001 (D) 3, dl. 100, B.24.B1.

(17) Thurnheer aan EPD, 25 juni 41, en antwoord van 9 juli 41, *ibid.*

(18) Frölicher aan EPD, 12 december 41, *ibid.*

(19) Aantekening van Bonna van 17 december 41, BA, 2001 (D) 3, dl. 100, B.24.B.0.

(20) Zwitserland heeft alle tot dan door de V.S.A. waargenomen mandaten bij de toetreding van dat land tot de oorlog overgenomen.

(21) Alleen het mandaat in Italië kwam tot stand.

(22) Het mandaat kwam niet tot stand.

(23) Graaf d'Ursel aan Bonna, 20 december 41, BA, 2001 (D) 3, dl. 100, B.24.B.1.

(24) Bonna aan Frölicher, 23 december 41, *ibid.*

ook aan de Zwitserse ambassade in Italië gericht ⁽²⁵⁾. Daar konden de Belgische belangen tenminste de facto en met zekere beperkingen behartigd worden ⁽²⁶⁾.

Op 30 december 1941 maakte Berlijn een formele en definitieve weigering bekend ⁽²⁷⁾. Het bericht van de Chef van de Afdeling Vreemde Belangen van Buitenlandse Zaken, Arthur de Purys, aan Bonna van 23 januari 1941 geven wij hier integraal weer: *Nous avons l'honneur de porter à votre connaissance qu'aux termes d'une lettre de notre Légation à Berlin, le Ministère des Affaires étrangères allemand, requis par M. Frölicher de consentir que la Suisse assume la protection des intérêts belges en Allemagne et luxembourgeois en Allemagne et dans les pays occupés par les forces armées allemandes, a déclaré ne pas pouvoir faire droit à cette requête. Les motifs qui ont dicté cette décision au Gouvernement allemand diffèrent pour l'un et l'autre Etat. En ce qui concerne la Belgique, le Sous-Secrétaire d'Etat aux Affaires étrangères relève que son Gouvernement ne reconnaît pas l'existence juridique du Gouvernement belge établi à Londres et que, dans ces conditions, il ne saurait accepter que la Suisse fût chargée, en Allemagne, d'un mandat émanant d'un Gouvernement qui, à ses yeux, n'existe pas. Quant au Grand-Duché de Luxembourg, le Sous-Secrétaire d'Etat allègue qu'il ne peut plus être considéré comme Etat souverain depuis que son territoire a officiellement été annexé à l'Empire allemand dont il est, actuellement, partie intégrante. La Légation de Suisse ajoute que le Ministre de Suède à Berlin, chargé, de son côté, de pressentir les Autorités allemandes en vue d'établir si celles-ci consentiraient que la Suède représentât les intérêts belges en Allemagne, s'est attiré la même réponse que notre Ministre. Nous vous serions très obligés de bien vouloir prendre acte de ce qui précède et nous vous en remettons à vous du soin de décider si et de quelle manière vous estimez opportun de porter ces faits à la connaissance de la Légation de Belgique ⁽²⁸⁾.*

Een tweede fase werd na de bevrijding van België ingezet met een nieuwe aanvraag op 9 oktober 1944 van het Belgisch gezantschap in Bern voor overname van de Belgische belangen in het ineenstortende Duitse Rijk. België verklaarde zich ook bereid Zwitserland als beschermende mogendheid van Duitsland voor het bevrijde Belgische gebied te erkennen ⁽²⁹⁾. Doch ook nu boden de aangewezen demarches geen enkel uitzicht. Op 18 oktober 1944 meldde Frölicher uit Berlijn, dat hij voorlopig slechts over een mondelinge mededeling van onderstaatssecretaris Andor Hencke beschikte, volgens welke « de Rijksregering nauwelijks in staat zal zijn haar toestemming te geven, daar ze meende te weten, dat de Koning de huidige regering in Brussel niet als wettelijke regering erkent » ⁽³⁰⁾. Ook in een volgend bericht van 6 november 1944 kon Frölicher geen definitieve beslissing ten gunste van de aandringende Belgische en Franse regeringen (deze laatste wou zich eveneens in Berlijn door Zwitserland laten vertegenwoordigen) mededelen. Staatssecretaris Baron Gustav Adolf Steengracht von Mayland van het *Auswärtiges Amt* zei tegen Frölicher « dat het voor de Duitse regering moeilijk is een vertegenwoordiging door een beschermende mogendheid voor deze staten toe te laten, omdat dit een beperking van de bevoegdheid der door Duitsland erkende regeringen tot gevolg zou hebben. Ook in het geval van België, waar zeker geen regering bestond, zou een dergelijke vertegenwoordiging door een beschermende mogendheid door Degrelle en zijn aanhangers niet graag gezien worden » ⁽³¹⁾. Berlijn had

(25) 23 december 41, *ibid.*

(26) Memoranda van de Zwitserse ambassade in Rome aan het Italiaanse Ministerie van Buitenlandse Zaken d.d. 5 januari 43 en van de Zwitserse ambassadeur aan het EPD d.d. 15 januari 42, *ibid.*

(27) Vermeld in: Bonna aan Frölicher, 8 december 44, *ibid.*

(28) *Ibid.*

(29) 9 oktober 44, *ibid.*

(30) *Ibid.*

(31) *Ibid.*

tijd genoeg. Bern drong bij het Zwitsers gezantschap aan om « zo snel mogelijk een definitieve Duitse beslissing uit te lokken » (32).

Op een hernieuwde aanvraag van de Belgische zaakgelastigde Guy de Caritat de Peruzzi van 9 januari 1945 (33) kon Walter Stucki, de opvolger van Pierre Bonna in het Zwitsers Ministerie van Buitenlandse Zaken, tot zijn spijt slechts mededelen dat *malgré l'attention soutenue, que la Légation de Suisse à Berlin n'a cessé de vouer à cette question, aucune décision n'est encore intervenue concernant la représentation par la Suisse des intérêts belges en Allemagne* (34).

In zijn verslag van 25 januari aan de nieuwe Minister van Buitenlandse Zaken, Bondsraad Max Petitpierre, duidt Frölicher de mogelijke oorzaken voor het aarzelen van Berlijn aan: « De redenen voor deze afwijzende houding zijn volgens mij de ongegronde vrees dat aan deze toestemming een erkenning van de getroffen regeringen zou verbonden zijn en dat verder het uitoefenen van enige activiteit door een beschermende mogendheid een beperking van de bevoegdheden van de Franse en Belgische Komitees zou betekenen, die door de Duitse regering als enige legale exponenten beschouwd konden worden ». Anderzijds leidde echter de Duitse zorg om de eigen belangen in het buitenland ertoe, dat nu ook burgerlijke gevangenen in Duitsland door het Internationaal Komitee van het Rode Kruis verzorgd konden worden (35). Een officiële overname van de Belgische belangen in Duitsland kon echter tot op de dag van de definitieve ineenstorting van het Duitse Rijk niet plaatsvinden.

Anderzijds verzochten ook de Duitse autoriteiten Zwitserland op 28 maart 1945 om een behartiging van de belangen in België, echter niet bij de regering aldaar, maar bij de Britse en Amerikaanse militaire overheden, waarbij het natuurlijk vooral om de Duitse krijgsgevangenen ging. Zwitserland had zulke vertegenwoordiging reeds voor Noord-Afrika, Italië en Frankrijk overgenomen (36). Overigens vertegenwoordigde het tijdens de oorlog het Duitse Rijk in Groot-Brittannië en in de V.S. Het was bereid een dergelijke bescherming ook voor de krijgsgevangenen, die zich in België bevonden, op zich te nemen, voor zover Brussel daarmee akkoord ging (37).

Twee Belgische regeringen hadden graag Zwitserland als beschermende mogendheid voor hun belangen in het Duitse Rijk gezien: de regering in Londen met eerste-minister Hubert Pierlot en Minister van Buitenlandse Zaken Paul-Henri Spaak, nadat de V.S. hun mandaat bij hun toetreding tot de oorlog op 8 december 1940 moesten opgeven, evenals de eerste na-oorlogse regering in Brussel (Pierlot/Spaak) in de herfst 1944. Zwitserland steunde de beide Belgische aanvragen en had het mandaat graag overgenomen, maar faalde echter door de konsekwent afwijzende houding van Berlijn.

(32) Telegram van 24 november 44, *ibid.*

(33) *Ibid.*

(34) 15 januari 45, *ibid.*

(35) *Ibid.*

(36) BA, 2021 (C), dl. 48, B.52.A. (36).5.

(37) EPD aan de Zwitserse ambassade in Londen, telegram van 31 maart 45, *ibid.*